

15. 6. 2001

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Exkurs do právního strukturování privátních kompenzačních kontraktů

Kompenzační obchod se od běžné koupě liší tím, že obě (nebo všechny) strany jsou zároveň dodavateli svého zboží a zároveň odběrateli zboží dodaného druhou stranou. Základní rozdělení kompenzačních obchodů je na vládní (státní), uzavírané z iniciativy vlád jednotlivých států a na privátní, uzavírané mezi soukromými podnikatelskými subjekty. Dále rozeznáváme barter a countertrade jako jednotlivé typy privátních kompenzačních obchodů, přičemž barter označuje nejjednodušší podobu kompenzačního obchodu a je definován jako prostá směna zboží za zboží bez použití peněz. Všechny ostatní kompenzační obchody spadají pod pojem countertrade a sestávají ze dvou či více protichůdných plnění, která alespoň částečně zahrnují zboží

Následující pojednání poskytuje obecný návod na právní konstrukci smluv pokrývajících kompenzační kontrakty v mezinárodním obchodě, přičemž ale otázky mezinárodního práva soukromého jsou většinou z nedostatku prostoru vynechány.

Na úvod této kapitoly považuji za nutné zopakovat základní definici a typologii kompenzačních obchodů.

Kompenzační obchod se od běžné koupě liší tím, že obě (nebo všechny) strany jsou zároveň dodavateli svého zboží a zároveň odběrateli zboží dodaného druhou stranou. Základní rozdělení kompenzačních obchodů je na vládní (státní), uzavírané z iniciativy vlád jednotlivých států a na privátní, uzavírané mezi soukromými podnikatelskými subjekty. Dále rozeznáváme barter a countertrade jako jednotlivé typy privátních kompenzačních obchodů, přičemž barter označuje nejjednodušší podobu kompenzačního obchodu a je definován jako prostá směna zboží za zboží bez použití peněz. Všechny ostatní kompenzační obchody spadají pod pojem countertrade a sestávají ze dvou či více protichůdných plnění, která alespoň částečně zahrnují zboží.

1. Countertrade

Za modelovou vezmu transakci s účastí pouze dvou stran. Taková modelová transakce je obvykle zakotvena v systému tří smluv.

Jednou z nich je základní exportní smlouva (dále jen základní smlouva). V angličtině bývá označována jako countertrade agreement, frame (rámcová) agreement, umbrella (deštníková) agreement nebo také protocol (nezaměňovat s propojovacími klauzulemi, viz. dále). Vyjadřuje základní cíl zamýšlené transakce a úmysl obou stran uskutečnit v budoucnu tuto transakci (angl. se tento úmysl někdy nazývá countertrade commitment). Smlouva také obvykle obsahuje přesnější určení o jaké zboží se bude jednat, jeho kvalitu a objem transakce. Dále může uvádět omezení dalšího nakládání s předmětným zbožím, časovou lhůtu pro další upřesňovací jednání i uskutečnění samotné transakce, penalizační ustanovení, volbu práva, způsob řešení sporu vzniklých z tohoto kontraktu, účast třetích stran a vlastně cokoliv, co strany považují za důležité nebo na čem se už dohodly.

Po ní následuje dodavatelská smlouva (angl. primary sales agreement, u nucených kompenzací supply contract) a odběratelská smlouva (secondary sales agreement, u nucených kompenzací countertrade commitment (nezaměňovat výše). Tyto dvě smlouvy přesně zakotvují všechny náležitosti potřebné k provedení primárního a sekundárního plnění a obsahují ta z výše uvedených ustanovení, která nebyla zahrnuta v smlouvě základní.

V případě rozsáhlých a/nebo dlouhodobých kontraktů, často s opakujícími se dodávkami bývá samostatně jako první podepsáno tzv. vyjádření o záměru (angl. letter of intent). Na ně pak navazují základní smlouvy pro jednotlivé transakce a dodavatelské a protidodavatelské smlouvy pro jednotlivá plnění.

Co se týče časové posloupnosti uzavírání jednotlivých smluv, je zcela variabilní. Logické je začít uzavřením základní smlouvy a na jejím základě pak dále rozpracovávat celý kontrakt. Praxe ale zná i postup opačný, kdy nejprve je uzavřena smlouva dodavatelská a pak až následně smlouva základní a na závěr smlouva odběratelská. Další možnou situací je uzavření dvou na sobě nezávislých smluv a jejich dodatečné propojení smlouvou základní (angl. linked, parallel nebo také tying agreements). Ve dvou posledně jmenovaných případech je možné smlouvu základní úplně vypustit a dodavatelskou a odběratelskou smlouvu pouze navzájem propojit klauzulemi zakomponovanými do těchto smluv (angl. protocol). Zcela specifickým případem je kontrakt pokrytý dvěma smlouvami (dodavatelskou a odběratelskou), přičemž ale tyto nejsou nijak formálně a výslovně propojeny, jedná se tedy o dvě smlouvy kupní. Spojuje je pouze faktická protichůdnost (obě plnění jsou ve stejné výši). Děje se tak většinou proto, aby formálně nebyla porušena mezinárodně kogentní norma zakazující kompenzační obchody. Finálně při jednodušších transakcích dochází k podpisu všech dvou až tří smluv zároveň a tak je diverzifikace do oddělených právních dokumentů zachována pouze z důvodů přehlednosti a zvyku.

Z povahy kompenzačních obchodů vyplývá, že je takřka vyloučeno používání adhezních tj. formulářových smluv, protože i tzv. všeobecné podmínky podléhají (na rozdíl od mnohých smluv kupních) výrazné variabilitě.

Obsah jednotlivých smluv

Jak již bylo řečeno výše, obsah všech tří smluv vyplývá z konkrétní situace. Většina dílčích ustanovení může být obsahem jak základní, tak i dodavatelské nebo odběratelské smlouvy.

Základní smlouva zastřešuje celý kontrakt, všechny ostatní smlouvy jeho se týkající a ostatní právní dokumenty (např. bankovní garance) a může obsahovat vlastně cokoliv, na čem jsou strany schopny se při úvodních jednáních domluvit. Nemělo by v ní nicméně chybět ustanovení o účelu smlouvy (angl. recitals). Strany zde výslovně vyjádří svoji vůli k uzavření kontraktu a vzájemnému plnění ve zboží. Toto ustanovení je účelné pro případ pozdějších sporů o výklad smlouvy.

Jestliže smlouvy dodavatelská a odběratelská budou ještě předmětem dalších jednání, bývá užitečné stanovit v této smlouvě alespoň základní pravidla budoucích jednání a také definice právních pojmů, jejichž rozdílné chápání by mohlo vyvolat nedorozumění.

Esenciální je vyjádření vztahů mezi jednotlivými právními dokumenty, zejména vztah mezi základní, dodavatelskou a odběratelskou smlouvou, konkrétně otázek, zda změna základní smlouvy automaticky mění i smlouvy dodavatelskou a odběratelskou apod.

V našem modelovém příkladě jsou smlouvy dodavatelská a odběratelská v podstatě zrcadlové

smlouvy, a liší se jen některými drobnostmi.

2. Barter

Barterové transakce bývají poměrně jednoduché a proto k jejich právnímu zakotvení často postačuje jediná smlouva (angl. barter contract).

Někdy mohou obavy jedné ze stran o schopnost strany druhé dostát svým smluvním závazkům vést k tomu, že daná transakce je právně zakotvena ve dvou smlouvách kupních (angl. merged contracts). Tyto smlouvy jsou navzájem propojené příslušnými klauzulemi, které faktické peněžní vyrovnání vylučují. Výhodou této právní konstrukce je vznik povinnosti každé ze stran uhradit dodané zboží v penězích a tudíž v případě, že strana nedodá protiplnění ve zboží, může protistrana vymáhat protiplnění v penězích, což je obecně jednodušší.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nová úprava kvalifikovaných zaměstnaneckých opcí](#)
- [Zdrojové kódy jako „pojistka“ proti vendor-lock-inu: judikatorní korekce a její meze](#)
- [Silná koruna: jaké dopady má posilující koruna na české firmy](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc únor 2026](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)